

Hagiografien som genre inden for religionsvidenskaben: med 'Hugging Amma' som eksempel

MARIANNE QVORTRUP FIBIGER

ENGLISH ABSTRACT: *The purpose of this article is to encourage us within religious studies to have a greater focus on the hagiography – not only as a special genre, but also as a good analytical tool for understanding lived religion both in history and in the present, as it arises around a representation of a charismatic person. The primary purpose of a hagiography is not to portray a person as historically accurate as possible, but to justify why this person is specially chosen or represents or incarnates the transcendent world on earth. This I understand as a fantastic window and thus also a source of the historical, social and cultural context in which a given hagiography is produced. In the article I will distinguish between a historical and a contemporary hagiography and give an overview analysis of a contemporary hagiography written about the living, globally recognized female guru Amritanandamayi (b. 1953).*

DANSK RESUME: *Formålet med denne artikel er at opfordre til, at vi inden for religionsvidenskaben har et større fokus på hagiografien – ikke kun som en særlig genre, men også som et godt analytisk redskab til at forstå levet religion både i historien og i nutiden, sådan som den kan opstå omkring fremstillingen af en karismatisk person. Hagiografien har ikke som sit primære formål at skildre en person så historisk præcist som muligt, men at begrunde hvorfor denne person er særligt udvalgt eller repræsenterer, evt. inkarnerer, den transcendent verden på jorden. Det ser jeg som et fantastisk vindue og dermed også kilde til den historiske, sociale og kulturelle kontekst, som en given hagiografi bliver til. I artiklen vil jeg skelne imellem en historisk og en nutidig hagiografi, og jeg vil foretage en overbliksanalyse af en nutidig hagiografi skrevet om den nulevende globalt anerkendte kvindelige guru Amritanandamayi (f. 1953).*

KEYWORDS: *hagiography; biography; Amritanandamayi; phenomenology of religion*

INDLEDNING

Hagiografien (på græsk *hágios*, 'hellig' eller 'helgen', og *grafi*, "tekst"), dvs. en skildring af en hellig person, er en helt særlig og vigtig tekstgenre inden for religionsvidenskaben. Den skildrer ikke kun en persons liv, som andre biografier forsøger at gøre mere eller mindre præcist, den skal også begrunde, at denne person har et særligt forhold til den transcendent verden. Det kan være lige fra at have fået tillagt særlige evner og til at repræsentere, måske endog at være en inkarnation af, en guddom eller en transcendent kraft. Men ikke nok med det, så danner hagiografier også basis for bestemte former for rituel tilbedelse, de begrunder særlige steder, hvor personen har levet eller handlet, som hellige, og som derfor opsøges af personens tilhængere pga. stedets særlige tillagte karakter som et kraftcenter. Hagiografier indeholder også særlige etiske og moralske budskaber, og den skildrede hovedperson bliver ofte anset som en idealmode til efterfølgelse. Desuden bliver skildringen af personen i hagiografien ofte udtryk i form af billeder og figurer, som kan dyrkes af dem, der tillægger personen hellig værdi. Det skaber samlet rammen om et helt særligt religiøst eller spirituelt fællesskab. Dette ser jeg som særligt interessant i en nutidig sammenhæng, hvor vi som forskere direkte har adgang til den empiri, som enten former eller er formet af hagiografien. Det kan være lige fra grupper af tilhængere og til den person, som er omdrejningspunktet for hagiografien, men det kan også være til de etiske og moralske leveregler og til det eller de menneske- og verdenssyn, som den skildrede person plæderer for eller repræsenterer ved sin egen levevis. Vi får med andre ord noget unikt materiale til at forstå 'levet religion' (*lived religion*), der metodologisk oftest inddrager etnografisk og empirisk materiale med fokus på personlige narrative, kropsliggjort praksis og materielle objekter (Ammerman 2021; McGuire 2008; Wuthnow 2021).

Formålet med nærværende artikel er at kvalificere hagiografien som en særlig vigtig tekstgenre for religionsvidenskaben generelt til at forstå levet religion både i historien og i nutiden, sådan som den opstår omkring en fremstilling af en given karismatisk person. Her vil jeg skelne imellem en historisk og en nutidig hagiografi, hvoraf særligt den sidste lægger sig tæt op ad biografien, eller hvor en biografisk fremstilling kan udvikle sig til at blive en decideret hagiografi. Og mens den historiske hagiografi fremstiller en person efter dennes død retrospektivt, og hvor forfatteren sjældent har kendt den person som fremstilles, fremstiller en nutidig hagiografi en nulevende person, som i visse tilfælde også deltager i sin selv fremstilling ved at blive interviewet. Her har ikke kun forfatteren direkte adgang til den person som skildres – det har det religiøse og eller spirituelle fællesskab, som dyrker vedkommende, også. Det er derfor vigtigt for biografen eller hagiografen at balancere imellem en mere nøgtern biografi og at bibringe med nok antimimetiske (Richardson 2002) og kontraintuitive elementer, dvs. træk der strider mod den måde, vi normalt og intuitivt forstår mennesker på (Boyer 2001), og som på den måde kan kvalificere biografien eller genrebestemme biografien som en hagiografi. I denne sammenhæng vil jeg dog gerne tilføje, at selvom

hagiografien skal indeholde antimimetiske elementer, skal den også danne basis for at dele af hovedpersonens levevis kan mimetisk efterlignes af hovedpersonens tilhængere. Det skaber en særlig tilknytning.

Alle de grundelementer, som vi almindeligvis forbinder med fænomenet religion, er således enten eksplicit eller implicit til stede i en hagiografi. Det gælder lige fra en ekstraordinær religiøs/spirituel karismatisk person, som tillægges særlige spirituelle/religiøse egenskaber til ritualer, tekster, materialitet, hellig geografi, hellige steder, og fællesskaber (se fx Fibiger & Jensen 2021,¹ Jensen, Rothstein & Sørensen 2011). Derudover er forfatterens forhold til den skildrede i en hagiografi i sig selv en dyrkelse, hvilket gør afsender og modtager forholdet helt særlig. Forfatteren/forfatterne har desuden ofte et ønske om at udbrede den lære, som er indeholdt i hagiografien, og at skabe en særlig veneration for den person, som skildres.

Almindeligvis bliver hagiografien som genre forbundet med kristendommens historie og de martyr- og helgenlegender, som opstod allerede i oldkirken i 100-400-tallet e.v.t (Gray 2020), men som for alvor voksede i antal op til reformationen. Og udover at disse hagiografier også greb tilbage i tiden og beskrev særlige personer i det nye testamente såsom Johannes Døberen og Jesus mor Maria, som derved fik 'nyt liv' i kulten, opstod der hele tiden nye hagiografier, hvor særlige karismatiske personer såsom Frans af Assisi (1181-1226) blev dyrket og udødeliggjort igennem hagiografien eller hagiografierne (Heimann 2017).

I tilfældet Frans af Assisi blev der for eksempel ikke kun fremstillet en, men mange hagiografier om ham op igennem historien. Den første hagiografi opstod fra to år efter hans død; men der blev ved med at opstå flere op igennem 1200-1300-tallet og helt op til moderne tid. Og selvom de fleste hagiografier har som formål at begrunde Frans af Assisi som et idealbillede til efterfølgelse, afspejler hver af disse hagiografier også en bestemt historisk tid og særlig kontekst, i hvilken den givne hagiografi bliver fremstillet i. Der er nemlig ikke to hagiografiske beretninger om Frans, der er ens – selv ikke dem, der brugte de samme kilder (Blastics 2011). Det er også det, Anna Taylor gør opmærksom på. Men hun er samtidig også bekymret for at de tekster, som genrebestemmes som hagiografier, får for stor vægt eller overskygger alle mulige andre tekster, som er skrevet om helgener og helgeninder. Ikke mindst i forhold til den betydning, de har haft i deres samtid, når den kristne middelalder fremstilles (Taylor 2012).

I denne artikels optik er jeg enig i, at det er problematisk at bruge hagiografier som historiske kilder til den person, som er centrum for hagiografien. De er, som Lytton Strachey allerede i 1918 gør os opmærksom på, en fortolkende eller fortolket livshistorie (Strachey, 1918). Eller som Brian Richardson definerer som antimimetiske tekster, der overskrider den traditionelle realismes parametre (Richardson 2002). Til gengæld

¹ I bogen *Andre verdener. Indføring i religionshistorie og religionsfænomologi* præsenteres henholdsvis et bud på, hvordan religionens historie kan skildres ud fra et kulturevolutionært perspektiv inspireret af Robert Bellah, og hvilke områder, vi mener en religionsfænomologi på den ene eller anden måde bør bygge på. Dette kan samlet kvalificere noget som religion. De seks områder er: a) Sprog (tegn, tale og skrift); b) Religiøse væsener; c) Ritualer; d) Spatialitet (rum og sted); e) Materialitet og f) Eksperter (inkl. embeder, funktioner og roller).

ser jeg dem som et fantastisk vindue og dermed også kilde til den historiske, sociale og kulturelle kontekst, som en given hagiografi bliver til i. Her fremstilles hagiografiens hovedperson på en sådan måde, at han eller hun som idealiseret forbillede kan appellere til mennesker i netop den sammenhæng, hagiografien er skrevet i. Det gælder også i forhold til det bagvedliggende formål, der ligger både eksplicit og implicit i fremstillingen. Her kan legitimeringen af personen som noget særligt og med særlige taumaturgiske eller clairvoyante evner i en samtidig kontekst komme i spil, men også hvad han eller hun repræsenterer i forhold til en særlig etik og et særligt menneske- og verdenssyn, som også gerne skulle kunne leve videre, efter personen er død.

Og mens den person, som skildres i en historisk hagiografi, har 'bestået prøven' som udødeliggjort, så er det endnu uvist, om det er tilfældet for en nulevende person. Det, der er vigtigst i en nutidig sammenhæng, er dog ikke i første omgang at sikre en udødeliggørelse af personen, men at fremstillingen kan understøtte og styrke dyrkelsen af denne. Derfor lægges der ikke kun vægt på en hagiografisk skildring af personen, men også på beskrivelser, som er genkendelig for dem, der møder eller opsøger den beskrevne person, og som ønsker at blive en del af et religiøst/spirituelt fællesskab omkring denne. Det kan være en beskrivelse af en særlig praksis, en særlig klædedragt, en særlig levevis eller diæt, som den skildrede person selv efterlever eller anviser. Men det kan også være igennem særlige helligsteder, hvor hovedpersonen er vokset op eller har sit nuværende hovedsæde, og hvor tilhængerne rejser til for at opholde sig i kortere eller længere tid for at mærke den særlige stemning, som er på de givne steder. Og så gælder det ikke mindst om at opbygge nogle særlige tilbedelsesritualer, hvor hovedpersonen er i centrum. Disse ritualer er i en nutidig sammenhæng oftest inspireret af den tradition som hovedpersonen selv kommer fra, men med en særlig twist, der gør, at ingen er i tvivl om, hvem der er centrum for tilbedelsen. Her spiller særligt musik og sange ind, som er komponeret til eller om hovedpersonen, men også særlige artefakter såsom billeder, figurer eller genstande, som har direkte forbindelse til hovedpersonen, spiller en stor rolle. Alt dette i kombination skaber rammen om et særligt fællesskab, som kan være så stærkt og genkendeligt, at det kan rejse i rum og muligvis også bevares i tid, men med den hagiografiske skildring som en vigtig garant.

Det er netop det, jeg vil vise ved at fokusere på en ud af i alt fire biografiske skildringer af den nulevende verdenskendte indiske kvindelige guru Amṛtanandamayī (f. 1953) også kendt under navnet "Hugging Amma" (Moderen, som giver kram), der i min optik indeholder alle de elementer, som en biografi for at være eller måske snarere blive en hagiografi skal indeholde. Grunden til at vælge hende er også at vise, at selvom hagiografien oftest er benyttet inden for forskningen i kristendom, så er hagiografien som en særlig tekstgenre ikke kun applicerbar på andre traditioners religiøst eller spirituelt begrundede biografier eller legender. Den kan også som en særlig tekstgenre få os til at være mere opmærksomme på sammenhængen imellem en karisma-

tisk person, som skildres i en tekst, og den praksis, som fremstillingen af denne afstedkommer hos en gruppe eller enklave² af personer inden for alle religioner og spirituelle retninger.

HAGIOGRAFIEN SOM EN SÆRLIG TEKSTGENRE INDENFOR RELIGIONSVIDENSKABEN

a) Hagiografiens forhold til biografien

Som det er antydnet ovenfor, så anser jeg hagiografien som en særlig genre, men også som et særligt analytisk felt og ikke mindst som en særlige prisme til at forstå levet religion på både i historien og i nutiden. Samtidig er jeg også meget bevidst om de mange grænseflader og overlap, der er imellem andre lignende teksttyper, som for eksempel helgen(inde)legender og biografier mere generelt.

Jeg vil i det følgende prøve kort at præsentere for disse andre teksttyper. Jeg vil tydeliggøre overlap og grænseflader imellem dem og hagiografien, og også uddybe, hvad jeg mener kvalificerer hagiografien som et særligt religionsvidenskabeligt heuristisk greb. Ikke mindst når vi ønsker at blive klogere på religion ud fra en komparativ synsvinkel.

Litteraten Birgitte Possing har igennem mange år beskæftiget sig med biografien som en genre, som hun trods pluraliteten af typer mener dækker over nogle helt bestemte måder at tænke og kommunikere på. Hun præsenterer i sin bog *Ind i biografien* fra 2015 i alt otte biografiske arketyper, hvor hun bestemmer en arketype som, "en matrix, der kan bringe struktur og forståelse i en broget mangfoldighed" (Possing 2015, 90). De otte typer er henholdsvis: spejlbiografien, hagiografien, personlighedsportrættet, den fortolkende biografi, prismebiografien, liv-værk-tid-biografien, den polyfone biografi og den kollektive biografi.³ De otte arketyper skal forstås som idealtyper, og som overordnede analytiske kategorier. Men ved at kalde det en matrix, så understreger hun samtidig, at de kan give mulighed for at forstå de fleste biografiers særlige dagsorden og stil, og også hvilken overordnet sandhedspræsentation en given

² Enklave-begrebet kan være særligt brugbart at bruge i denne sammenhæng, da det understreger, hvordan en gruppe identificerer sig indadtil ved at dyrke en særlig guddom eller i denne sammenhæng en særlig karismatisk person og udadtil afgrænser det gruppen fra andre grupper. Se Lundager Jensen 2021b, 163-167; Douglas 1993, 42-62.

³ Se Possing 2015, 91-110, for en uddybning af hver af de otte arketyper, men kan kort karakteriseres som følger: (1) spejlbiografien der reflekterer den biograferedes liv og personlighed som et spejl for læseren; (2) hagiografien der idealiserer og glorificerer den biograferede; (3) personlighedsportrættet der fokuserer på at tegne et psykologisk og dybdegående portræt af den karakteriserede (4) den fortolkende biografi der analyserer og tolker den biograferedes liv i en større kontekst (5) prismebiografien der skildrer den biograferedes liv gennem flere perspektiver eller vinkler; (6) liv-værk-tid-biografien der forbinder den biograferedes liv med det de har gjort/skrevet og den historiske kontekst; (7) den polyfone biografi der inddrager flere stemmer og synspunkter for at skabe et nuanceret billede af den biograferede; (8) den kollektive biografi: Analyserer en gruppe personer med fælles karakteristika eller baggrund.

biografi har. Er den for eksempel et hyldeskrift for en nyligt afdød? Er den et forsøg på at være så tæt på virkeligheden som muligt i form af en dokumentarisk fortælling? Ønsker den at være en afslørende kritik etc.? Det gælder også, selvom det er sjældent, at en biografi alene falder inden for en kategori. Der er gerne overlap (Ibid. 90-92 og 110).

Hvad angår hagiografien som arketype, placerer Possing den i en kristen og vestlig sammenhæng og ser den rodfæstet i de helte- og martyreposser, som opstod i den kristne kirkes første århundreder og de mange forfølgelser af anderledestænkende (Ibid. 94). Den udvikler sig så op igennem middelalderen og er særligt kendetegnet ved, at hovedpersonen bliver præsenteret som en model for religiøs renhed og dyd og derfor som et moralsk forbillede til efterfølgelse. Det særlige ved en hagiografi er, at den bevæger sig imellem, hvad hun kalder myter og fakta og overlever til moderne tid, selvom den, som hun skriver, i sin "rene form"⁴ er sjælden. Her glider den gerne over i personlighedsportrættet, eller også kommer den til udtryk i sin modsatte form. Hovedpersonen bliver i sin antagonistiske form ikke længere beskrevet for sine dyder, men som en beregnende skurk, hvad der kaldes for *skurkegrafen* (på engelsk the *villainography*) (Ibid. s. 95-97).

I en religionsvidenskabelig kontekst ville man nok ikke klassificere denne type af tekster som arketypisk hagiografiske, men snarere benytte sig af begrebet en *hamartografi*, som er afledt af græsk og betyder at skrive om syndige eller fejlagtige handlinger (Petersen 2012), hvilket nok er det nærmeste, man kan komme til et antonym for hagiografien.

Det er vigtigt at forstå, at der er flere ærinder i Possings bog. Udover at se på biografien som et videnskabeligt, analytisk felt, har hun også skrevet bogen for at forstå biografien som en del af en kulturarv og historie og som en inspirationskilde eller som en mulig manual til forfattere, som ønsker at skrive en biografi (Possing 2015, 9-12). Jeg ser den dog også som meget anvendelig til at forstå den tætte relation og de overlap, der er imellem de forskellige biografiske typer, også selvom jeg ønsker at gøre hagiografien til en genre for sig. Eller måske snarere at kunne præcisere, hvad jeg mener en tekst skal indeholde for at genrebestemme en tekst som en hagiografi og ikke længere en biografi, også selvom den selv giver sig ud for at være det. Jeg vil altså ikke kun markere brudflader, og overlap, men også en transformation af en genre af tekst til en anden.

En anden god grund til at lade sig inspirere af Possings bog er, at hun gør os opmærksomme på det dynamiske forhold, der er imellem protagonisterne⁵/de biograferede og forfatterne/biograferne, og hvordan de begge – ikke mindst biografen – har

⁴ Citationstegnene er mine.

⁵ Begrebet en protagonist (af græsk: *prôtos*, den første, og *agonistés*, kæmper eller deltager i kamp) stammer fra det antikke Grækenland og har rødder i det græske teater og litteratur. I det klassiske drama var protagonisten den første skuespiller og dermed den centrale rolle i skuespillet. Protagonisten havde ofte en modstander kaldet antagonisten ('den som kæmper imod') og dermed skaber konflikt. De to begreber blev for alvor systematiseret i renæssancen

stor indflydelse på det konstruerede billede, som fremstilles. En biografi er altså ikke en objektiv gengivelse, men en form for konstruktion, hvor biografen aktivt udvælger de dele i historien, som passer til det billede eller den skildring, som ønskes fortalt – også betegnet som *emplotment* (White 2020). Her er biografens analytiske og metodiske tilgang af stor betydning, da der er stor forskel på om tolkningen baserer sig på en psykologisk, historisk, kritisk, eller heroiserende synsvinkel (Ibid. 2015, 29-34). Posing understreger således, hvordan de biograferede bliver formet gennem biografens perspektiv og derfor også igennem biografens bagvedliggende formål for fremstillingen. Det sidste ser jeg som særligt væsentligt for en hagiografi. Det relevante i min skelnen imellem en historisk og en nutidig hagiografi er dog også at forstå, at både en historisk og en nutidig hagiografi er påvirket af den samtid den forfattes på. Den nutidige hagiografis biograf er dog mere sårbar over for kritik, da der er andre 'sandhedsvidner' til den biograferede. Det kan også betyde, at der er flere fremstillinger i omløb på en og samme gang, og uden vi ved, hvilken eller hvilke som ender med at blive den/de 'autoritative' og dermed bevaret for fremtiden.

b) Hagiografiens forhold til helgen(inde)legender

Legender er i modsætning til myter kendetegnet ved at finde sted i en eksisterende, realistisk verden og bliver næsten altid placeret i en historisk tid og på et geografisk sted. Protagonisten i en legende er en historisk person, som tillægges helt særlige evner og er ofte et moralsk forbillede eller i alt fald en idealperson til efterfølgelse. Det sidste gælder for eksempel, når en sportsudøver såsom fodboldspillerne Pelé og Maradona bliver legendariske. En legende indeholder derfor gerne nogle helt klare meddelelser til læseren, hvor det mirakuløse er det afgørende tipping point for at gøre en person til en legendarisk person og teksten omkring ham eller hende til en legende. (Lundager Jensen 2021a, 109-111). Når det gælder de to førnævnte fodboldspillere, blev de begges behandling af en fodbold beskrevet som mirakuløse, ligesom Maradona også blev hjulpet af 'Guds hånd', da han scorede et afgørende mål mod England ved VM i 1986 i kvartfinalen mod England.

En helgen(inde)-legende har, som titlen indikerer, en helgen eller en helgeninde som sin protagonist, dvs. som den der er legendens omdrejningspunkt. Og udover at beskrive protagonistens helt særlige egenskaber (mirakuløse og etiske) og helt særlige handlinger (at gå forrest for en sag, at udbrede sin lære imod alle odds og evt. gå i døden for det som martyr), er det netop forbindelsen til den transcendent verden, som gør personen til en helgen. Legenden løftes altså op og bliver qua protagonistens relation til det transempiriske til en religiøs eller spirituel sanktioneret tekst, som derved får sin helt egen og særlige legitimitet.

Set fra et religionsvidenskabeligt perspektiv er det særligt interessant, hvordan det guddommelige eller transcendent bliver præsenteret i verden igennem disse særligt udpegede personer. Det guddommeliges kraft/energi bliver derved mere nærværende,

og i oplysningstiden. Her begyndte man at bruge en protagonist og en antagonist som fagudtryk (Sommerstein 2002).

men også uddifferentieret eller aktivt virkende igennem en person, som også kan karakteriseres som et medie eller mellemled imellem den distant transcendent kraft og denne verden. På den måde bliver religionen også demokratiseret, da det nu ikke kun er forundt en religiøs elite at prøve at nå eller at forstå den transcendent kraft (frelsesreligion), der er også plads til en lægfolks religiøsitet og en velsignelsesreligion, hvor fokus er på denne verden og i håbet på at få et bedre liv nu og her. Det kan ske igennem dyrkelsen af helgen- og helgeninde figurer sanktioneret igennem legenderne om dem. Lundager Jensen gør i en encyklopædi-artikel opmærksom på, at i en kristen sammenhæng nærmer oldtidens og middelalderens kristendomsformer med deres dyrkelse af helgen(inde)figurer sig derved tidligere typer af polyteisme. Han understreger dog samtidig, at det teologisk blev fastholdt, at helgener ikke var særlige guddomme, men mennesker, som den kristne Gud virkede igennem (<https://lex.dk/helgen>).

De ovennævnte karakteristika er de samme, man kan forbinde med en hagiografi. Jeg mener dog, at der er flere fordele ved at bruge betegnelsen 'hagiografi' frem for 'helgenlegende' som en religionsfænomenologisk samlebetegnelse for en særlig tekstgenre. 'Helgenlegende' associerer for meget i retning af et specifikt kristen fænomen 'helgen'); her vil et mere generelt begreb (jf. 'hagio-' 'hellig') være en fordel. Og i forhold til betegnelsen 'legende', der associerer til en særlig kristen litterær genre, vil der med '-grafi' signaleres en forbindelse til det mere generelle fænomen 'biografi'.

HAGIOGRAFIER I HINDUSIME

Hvis vi accepterer ovenstående præmis, er betegnelsen 'hagiografi' som en særlig genre også et godt analytisk greb at benytte, når det gælder tekster inden for hinduismen. Det gælder ikke mindst, fordi hinduismen er kendetegnet ved sin mangfoldighed af tekster og teksttyper, men også ved de mange typer af religiøst eller spirituelt sanktionerede personer, som alle på hver deres måde kan betegnes som 'hellige', men hvor ikke alle disse typer alene lever op til mine kriterier for en protagonist, som kan være hovedperson i en hagiografi. Jeg vil derfor i det følgende kort præsentere nogle af de forskellige typer af religiøst sanktionerede personer med særlige titler, som tangerer at kunne være en protagonist i en hinduistisk hagiografisk tekst, men uden helt at være det i sig selv. Derfor er det ofte en kombination af titler, som refererer til nogle særlige kræfter, som en given person menes at besidde, hvilke kvalificerer ham eller hende som en protagonist i en hagiografi. Det springende punkt bliver ikke de tillærte evner, men dem, som anses at være givet personen direkte fra en transcendent verden, eller som er givet i arv, og hvor den første i arverækken er den, som giver sine tildelte transcendent kræfter videre (kaldet en *parampara*, "arverække"). Det ligner på mange måder, hvad man forbinder med en helgen i andre traditioner. Men det er vigtigt for mig at præcisere, hvilke titler protagonisterne får tilknyttet i en hinduistisk kontekst. De forklarer ikke kun, hvorfor den givne person får en særlig autoritet i en hinduistisk

sammenhæng; men det giver også et indblik i det hinduistiske verdens- og menneskesyn, som de opererer inden for. Kun derved kan skildringen i en hagiografi give mening for de tilhængere som læser den som et sandhedsvidne.

Titler, som benyttes af særligt religiøst eller spirituelt sanktionerede personer i hinduismen, er som sagt mange, og her udelukker jeg de præster (*pujari/pandit/pundit*) som har gennemgået en uddannelse for at udføre tempelritualerne korrekt og præcist.

De særlige titler, som jeg har udvalgt, og som til dels er inspireret af Bachrach 2019, står sjældent alene, men bliver ofte brugt sammen med andre titler om en person, der anses at have særligt tildelte kræfter eller spirituel viden. De er, som følger:

- a. *Acharya*, 'en som kender og underviser i *acara*, hvilket betyder ret adfærd, der forstås som en spirituel lærer eller præceptor, der belærer andre om ret etisk og moralsk adfærd. En *acharya* kaldes en *alvar* på tamilsk og anses for at være en manifestation af guden Vishnus våben eller emblemer, som bruges til at bekæmpe anti-dharmiske kræfter i verden. – Titlen *acharya* bliver ofte knyttet til en legendarisk person som fx Shankara fra 800-tallet e.v.t. for at vise dennes helt særlige evner til at udlægge læren. Shankara bliver derfor ofte kaldt Shankara-archarya (*Śankarācārya*). (Bowker 1997, 14; Flood 1996, 62). En *acharya* er ofte ikke en titel, som bruges alene om en protagonist i en hagiografi, men kan være en af flere titler.
- b. *Swami*, en 'besidder' underforstået af viden, en 'herre'. Typen ligner meget en *acharya*, men er en titel, som særligt bruges om en person med en høj spirituel status inden for en særlig gruppe af hinduer (*sampradaya*). Fx markerer gruppen Swaminarayan, at de har Narayan som gruppens omdrejningspunkt. – Ved at kalde ham *swami*, ophøjes han til at have fået tildelt en helt særlige rolle. At han kaldes Narayan, der er et andet navn for guden Vishnu, markerer også, at han inkarnerer Vishnu på jorden. Derfor er det også statuer (*murtis*) af ham og ikke af Vishnu, som står centralt i Swaminarayan-templer. Swaminarayan er også kendt som Sahajanand Swami (1781-1830), der blev født i det nuværende Uttar Pradesh i Indien, men som er særlig populær blandt Gujarat-hinduer, der har skrevet hagiografier om ham. En tilsvarende titel har grundlæggeren af ISKCON-bevægelsen, guru Bhaktivedanta Swami Prahupada (1896-1977), som der også er skrevet hagiografier om. Her er *swami* titlen ofte koblet til guru-titlen (Lipner 2010, 76-77 & 180-18).
- c. *Sadhu* eller *sadhvi* (hvis det er en kvinde): en der har 'opnået', underforstået at bemestre sine sanser. En *sadhu* eller *sadhvi* er en ret udbredt samlebetegnelse om personer, der har valgt at leve i ekstrem askese. Disse grupper opstod i den indiske middelalder fra omkring 800-tallet og frem til i hvert fald 1700-tallet. En *sadhu/sadhvi* er sjældent en titel, som gives til en person, der bliver en protagonist i en hagiografi, men det kan være vejen dertil. Her vil man ofte i stedet bruge titlen *yogi*, dvs. en der til fulde bemestrer yoga. Et eksempel på en sådan person, der også er blevet skrevet hagiografier om, er Goraksha Goraknath fra omkring 1000-1400-tallet e.v.t. Han grundlagde

Nath-traditionen, som senere inspirerede bl.a. Hathayogaen. Goraknath bliver af sine tilhængere kaldt Mahayogi ('Den store yogi') (Michaels 2004, 315-322).

- d. *Sant*⁶, "dydig person", er ofte en titel, som bruges om nordindiske, religiøst sanktionerede personer, og er en interessant kombination af en person, som lever et dydigt, dvs. asketisk liv, og som belærer andre, særligt igennem religiøse sange. En sant kombinerer ofte en hinduistisk bhakti-hengivenhed med inspiration fra muslimsk mystik. Sangen, som en sant komponerer og gerne selv har fremsunget, siges i sig selv at inkarnere den transcendent kraft. Den lydlige repræsentation bliver her helt central, og santen bliver medie for den (Bowker 1997, 857; Lipner 2010, 63-64). – En sant kan være en titel for en protagonist i en hagiografi. Det gælder for eksempel hagiografier om Kabir (1440-1518), som blev ligestillet med både Allah og med guden Rama. (Michaels 2004, 43). Dog bliver guru-titlen også ofte knyttet til en sant. Det gælder ikke mindst inden for sikhismen, som er meget inspireret af sant-traditionen. Her bliver bl.a. sikhismens grundlægger Nanak 1(469-1539) kaldet Guru Nanak, og tilsvarende bliver hans ni efterfølgere kaldet for guruer.
- e. Yogi/yogini, 'en der bemestrer yoga'). Mange protagonister i hinduistiske hagiografier kan ikke kun bemestre yoga til perfektion dvs. opnå samadhi-tilstand, de kan også oplære deres tilhængere i deres særlige yoga- og meditations-praksis. Derfor er det en helt særlig titel, som bruges for de retninger, hvor yoga er det centrale omdrejningspunkt.
- f. Guru, 'tung' eller 'vægtig', dvs. en som har spirituel tyngde. En guru er oftest den titel, en protagonist i en hagiografi har. Det gælder ikke mindst i nyere tid, hvor gurutitlen stort set altid er knyttet til et religiøst eller spirituelt overhoved eller grundlægger af en særlig retning, og hvor guru-rollen videreføres i en parampara jf. ovenfor (Singleton & Goldberg 2014). En guru som titel dækker stort set også over alle de andre ovenstående titlers karakteristika. En guru er både en spirituel lærer og bliver derfor også ofte betegnet som acharya, lige som han/hun ofte bemestrer yoga på en sådan måde, at han/hun kan transcendere sig selv og blive et med eller inkarnere den transcendent kraft eller en navngiven guddom. For eksempel er der mange kvindelige guruer, som menes at besidde den kvindelige dynamiske shakti-energi, som kan manifestere sig ved, at den kvindelige guru kan heale. En guru lever også ofte også i cølibat, hvis da ikke det seksuelle imellem en guru og dennes elev eller elever indskrives i en tantrisk frigørelses- sublimeringsmodel (White, 2013). – Generelt dækker guru-titlen meget bredt over religiøst sanktionerede personer. Desuden benyttes guru-titlen ikke kun inden for hinduismen, men er også en meget anvendt titel i buddhismen, i sikhismen og i flere nye religioner (Bowker 1997, 394). Derfor er det vigtigt, at den tillagte betydning, som

⁶ Der er ingen etymologisk forbindelse til det europæiske 'sankt' af latin *sanctus*.

en guru-titel har inde for de enkelte retninger eller grupper, som bruger benævnelsen, præciseres.

Udover disse titler vil en person som anses at være en inkarnation eller en repræsentation af en særlig guddom eller en guddommelig kraft, også tituleres med det eller de navne, som er knyttet til den givne guddom. I tilfældet af kvindelige guruer kan det være *Mata* eller *Amma* ('mor' underforstået: alles mor), eller *Devi* (gudinde). Det er nogle af de betegnelser, som også benyttes, når også Amritanandamayi beskrives – denne artikels empiriske eksempel.

GURU SRI MATA AMRITANANDAMAYI DEVI – ET EKSEMPEL PÅ EN NUTIDIG HAGIOGRAFI

Guru Sri Mata Amritanandamayi Devi ('Guru, Hellig, Moder fuld af kærlighedseliksir og gudinde')⁷ er født i 1953 og er også kendt under navnet 'Hugging Amma (se Fig. 1). Hun inkarnerer ikke kun, hvad man kan kalde en moderne global guru med nogle globale budskaber om at heale den verden, vi alle er en del af, men også nogle grundlæggende holistiske ideer i store dele af den hinduistiske tradition: Mennesket, naturen, verden og den transcendent verden hænger sammen og skal tænkes i en helhed. Det er det budskab, som Amritanandamayi (herefter blot Amma) forsøger at bringe ud til alle sine tilhængere i verden, når hun rejser rundt for at give sine healende kram til alle de mennesker, som trænger til dem. Indtil videre har hun ifølge organisationens hjemmeside givet over 39 millioner kram. For som hun selv siger, skal man begynde hos den enkelte, før man også kan heale verden. Hun kalder også sin religion for kærlighed og mener, at kærligheden til hinanden og naturen er vejen til helbredelse af en verden, som lige nu er i ubalance,⁸ og 'som den bedste medicin til at heale verdens sår' (jf. Fibiger 2017, 81).

Amma har en meget stor tilhængerskare både i udlandet og i Indien, og hendes ashram i Kerala i Sydindien, som ligger på Ammas fødested, bliver årligt besøgt af mange tusinde mennesker, der ønsker at være i Ammas nærhed, når hun bor der, hvilket er ca. halvdelen af året. Den anden halvdel af året rejser Amma rundt på turné både i Indien og i udlandet for at give sine healende kram, og for at man kan dyrke hende med *bhajans* (hellige sange), sidde i hendes nærhed og at blive instrueret af hende, når hun leder en fælles yoga-meditation. Hun holder også taler, hvor hun redegør for sin 'teologi', og fremfører sine budskaber om, at hendes religion er kærlighed.

En kort præsentation af Amritanadamayis livsforløb og hendes status i dag:

⁷ Det er svært helt at oversætte præcist, hvad der ligger i hendes mange tituleringer. Fx er Sri ('hellig') en almindelig tiltaleform, der gives til personen, som har en religiøs eller spirituel rolle.

⁸ Se <https://amma.org/spiritual-practices/caring-for-nature/> (tilgået 2025.03-09).

1. *Barndom og tidlige år (1953–1968) – de første tegn og en manifestation af, at hun har en særlig mission*

Født: 27. september 1953 i Parayakadavu (nu kaldet Amritapuri), Kerala, Indien, med fornavnet Sudhamani (den rene ædelsten”) og efternavnet Idamannel, som viser hendes fiskekaste-tilknytning. *Familie:* Hun voksede op i en fattig fiskerfamilie og var én ud af 13 børn. Fem af dem døde ved fødslen eller kort tid derefter, så Sudhami blev den ældste. *Tidlig hengivenhed:* Allerede som barn viste Sudhamani stærke spirituelle træk. Hun sang tilbedende sange (særligt til Krishna) og mediterede i timevis. Medfølelse: Hun brugte meget af sin tid på at hjælpe syge og fattige i sin landsby. Dette var ikke med hendes families billigelse, da hun tog af deres begrænsede ressourcer.

2. *Ungdom: Begyndende spirituelle og healende tegn (1968–1975)*

Ungdommen: Sudhamani begynder at få spirituelle visioner og oplever en dyb forbindelse til det transcendent, især med Krishna og Devi (den guddommelige moder).

Trance og meditation: Hun blev ofte fundet i dyb meditation eller ekstase, hvilket gjorde hendes familie og naboer både bekymrede og skeptiske.

Begyndelsen på hendes virke: Sudhamani begynder at give kram til de mennesker, hun så ikke havde det godt (fysisk og mentalt). Et tegn på ubetinget kærlighed, ligesom det bliver beskrevet, hvordan folk var blevet helbredt af hendes kram – dette er den praksis, der netop skulle blive synonym med hendes navn og virke.

3. *Fra lokal til global udbredelse/fra spirituel til også humanitært virke. Etablering af sit navn og virksomhed (1975–1981)*

Skifte til at blive kaldt Amma: Hendes spirituelle praksis tiltrækker tilhængere – særligt i omkring Kerala, der begynder at kalde hende ”Amma”. Hendes første ashram: I 1981 bliver hendes første ashram etableret i hendes hjemby, kendt som Amritapuri. Dette er i dag hendes spirituelle centrum, som hendes tilhængere valfarter til.

Hun grundlægger sin humanitære organisation *Mata Amritanandamayi Math (MAM)*.

4. *Vækst og humanitært arbejde (1981–2000)*

Internationale rejser: Amma begynder at rejse uden for Indien for at sprede sit budskab om kærlighed og medfølelse. Hun besøgte USA, Europa, Australien og Asien. *Velgørenhedsprojekter:* Hun initierer en række programmer, herunder: bygning af hjem til hjemløse, hospitaler og klinikker; gratis uddannelsesinstitutioner og stipendier til studerende, som ikke selv har midler til at studere; katastrofehjælp til ofre for naturkatastrofer som tsunamien i 2004. *Global anerkendelse:* Amma bliver berømt som ’The Hugging Saint’, og millioner begynder at strømme både til hendes arrangementer rundt omkring i hele verden og til hendes ashram.

5. *International anerkendelse, Ammas globale indflydelse (2000–nu)*

Modtager FN's Gandhi-King Award for Non-Violence i 2002. Hun får en særlig anerkendelse fra Verdensbanken for hendes humanitære arbejde. Amma grundlægger et universitet med navnet Amrita Vishwa Vidyapeetham i Kerala i Indien. Universitetet er særligt endt for sine teknologiske bidrag. Hun grundlægger den humanitære organisation ’Embracing the World’, som arbejder globalt for at bekæmpe fattigdom, fremme uddannelse og støtte bæredygtighed. *Økologi og bæredygtighed:* Amma har taget initiativer til miljøbevarelse, herunder træplantning og fremme af bæredygtigt landbrug.

Inden for de senere år er også bekymringen for ufred i verden, fattigdom og klimaforandringer blevet en integreret del af hendes taler, hvor hun netop kærligheden til andre mennesker og til naturen, som løsningen. Hun står for 'plant et træ'-kampagne, og hun deler penge ud til hjælpearbejde. Det sidste er en særlig integreret del i hendes rejser rundt i Indien. Her deler hun ofte symaskiner ud til kvinder, så de kan gøres mere selvstændige og tjene deres egne penge, og efter Tsunamien i 2004 donerede hun penge til genopbygningen af huse langs Indiens sydlige kyster.

I Indien plejer hun at tiltrække imellem 30.000 og 50.000 deltagere, hver gang hun afholder en *darshan*⁹. Tilsvarende kommer der mange tusinde til hendes såkaldte offentlige darshans rundt omkring i verden. Hun er særligt populær i England, Frankrig, Tyskland, Japan, USA og Canada, men har også en mindre tilhængerskare i Danmark. Hun har besøgt Danmark to gange i henholdsvis i 2018 og i 2019, hvor hun afholdt sin darshan i Brøndbyhallen og hver gang tiltrak omkring 7.000 besøgende.¹⁰

Der er skrevet mange bøger om Amma, som udgives af *Mata Amritanandamayi Mission Trust* (forkortet som MAM), der har sit hovedsæde i Ammas ashram i Kerala. Som navnet antyder, er hovedopgaven for MAM at udbrede Ammas lære. Mange af bøgerne udgøres af samtaler med Amma, hvor hun fremstiller sit særlige verdens-, menneske- og frelses-syn, og hvor hun også giver nogle anvisninger på, hvordan verden, men også det enkelte menneske kan heales i en verden i ubalance (dharmisk recession) – se fx *From Ammas Heart. Conversations with Amma*, skrevet af Swami Amritaswarupananda Puri, 2003.

Der er skrevet i alt fire biografier om hende. De tre er i bogform: Ammachi: A Biography of Mata Amritanandamayi fra 2008; Mata Amritanandamayi: A Biography fra 2010, som blev oversat til dansk samme år; og Mata Amritanandamayi: A Biography (Life and Experiences of Devotees) fra 2024. Den sidste af de fire biografier findes kun er på nettet¹¹ og er på mange måder et koncentrat af de tre andre biografier.

Alle fire biografier har den samme biograf. Han hedder Amritaswarupananda Puri og bærer den religiøse ærestitel 'swami' (jf. ovenfor). Deraf fremgår, at der er tyngde bag hans ord, og at biografierne bliver indskrevet i en religiøs diskurs. Allerede det signalerer, at vi har med en hagiografi at gøre.

Den mest udbredte og mest oversatte af biografierne er den fra 2010. Den skulle i første omgang være forfattet af professor M. Ramakrishnan Nair på lokalsproget malayalam og så senere oversat til engelsk og redigeret af swami Amritaswarupananda Puri. Den er den eneste af de fire biografier, som er oversat til mange andre sprog bl.a. dansk. Det er derfor den, jeg tager udgangspunkt i, da det også er den, den globale tilhængerskare læser og lader sig inspirere af.

⁹ Et darshan betyder 'et skue eller blik' og skal forstås som en mulighed for en tilhænger at kunne udveksle blikke med sin guru eller sin guddom. Det er centralt inden for bhakti-teologien, hvorigennem man med denne udveksling af blikke kan blive frelst eller frigjort eller rensat for dårlig karma.

¹⁰ <https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/kan-et-kram-goere-en-forskel-tilgaet-d-14-april-2025>.

¹¹ Se: <https://www.amritapuri.org/amma/life/krishna-tilgaet-14.4.2025>

Det følgende bliver ikke en gennemgribende analyse af biografien, da det bliver alt for omfattende. Hensigten er at give et kort systematisk overblik, som kan eksemplificere og understøtte min begrundelse for, at hendes såkaldte biografier kan og bør kategoriseres som en moderne hagiografi med en særlig betydning for levet religion omkring hende som det karismatiske omdrejningspunkt. Og som mine egne observationer af Amma-dyrkelsen rundt omkring i verden viser, er der skabt en universel fælles og genkendelig ritualisering omkring hende. Det er bl.a. biografierne som er oversat til et stort antal sprog, garanteret for.

Hele biografens *raison d'être* er derfor at læse hendes biografiske historie som en, der begrunder, at hun er *Mata devi* ('den guddommelige moder') på jord. Og hun er sat på jorden eller har ladet sig inkarnere på jorden for at heale såvel det enkelte menneske og hele menneskeheden, som Moder Jord, som lige nu lider pga. klimaforandringerne. Men for at det kan lade sig gøre, skal vi mennesker følge hendes forskrifter, sådan som de fremstilles af hende, og selvfølgelig også, sådan som hun selv udlever dem, som den rollemodel, hun også er. Det betyder bl.a. at *seva* ('at udføre uselviske handlinger', underforstået for andre) er en grundbestanddel for at være en god Amma-tilhænger (Warrier 2014, 314-315)

Allerede anslaget i indledningen til biografien, som er en taksigelse til Amma, som 'den hellige Moders' viser, at vi har med et særligt stykke litteratur at gøre. Læg også mærke til at menigheden, 'brødre og søstre' omkring hende, også takkes. Således skabes et særligt fælles tilhørsforhold med Amma som omdrejningspunkt. Taksigelsen lyder, som følger:

TAK. Mange af de hændelser, der berettes om i denne bog, er taget fra den hellige Moders biografi, skrevet på malayalam af Prof. M. Ramakrishnan, hvem vi skylder vores dybt-følte taknemmelighed. End videre sender vi vores taknemmelighed til mange søgende brødre og søstre, som hjalp med at redigere denne bog (s. 7).

Resten af biografien er opdelt i 14 kapitler, som beskriver hele Ammas livsforløb. I hvert kapitel er der desuden tilføjet et antal bhajans ('tilbedende sange'). Dem kan man synge, mens biografien læses – enten alene eller i fællesskab, hvorved der skabes et særligt bånd både til Amma som person og det hun repræsenterer og til hendes livshistorie. Derved indskrives biografien sig i almindelig hinduistisk praksis, hvor de store mytologiske historier og helteposser omkring guderne Rama, Shiva, Vishnu og Krishna læses højt i fællesskab eller/og fremsynges som tilbedende sange. Det er grundlæggende træk ved bhakti-tilbedelse. Alt dette lægger op til en særlig ritualisering omkring dyrkelsen af Amma og til et særligt religiøst/spirituelt fællesskab omkring hende.

Det interessante ved sangene i biografien er dog, at de også skiller sig ud fra de almindeligt kendte bhajans, som synges rundt omkring i Indiens hindutempler, idet de er komponeret af Amma selv. Og de indskrives sig i hele hendes livshistorie og i hendes transformation fra at være en lille fiskepige til at repræsentere den guddommelige kvindelige dynamiske guddommelige shakti-energi og Moder Jord.

Et godt eksempel finder vi i kapitel 8, som er ca. midt i biografien. Her finder vi en længere bhajan, som kaldes 'Lyksalighedens Vej' (*Ananda Vithi*), og hvor Amma netop

beskriver sin transformation og sammensmeltning med Moder Jord. Jeg citerer de første fire vers (shlokas) ud af de i alt otte:

Der var engang, hvor min sjæl dansede af glæde
på lyksalighedens vej. På det tidspunkt løb alle
de indre fjender, så som at føle sig tiltrukket eller frastødt,
bort og gemte sig i de inderste afkroge af mit sind.

Idet jeg glemte mig selv, smeltede jeg sammen
med en gylden drøm, som steg op i mit indre.
Da ædel længsel manifesterede sig klart i mit sind,
kærtegnede den guddommelige Moder mit hoved
med blide, funklende hænder. Med bøjet hoved
fortalte jeg Moder, at mit liv er tilegnet Hende.

Med et smil forvandlede Hun til en
guddommelig stråleglans og blev ét med mig.
Mit sind blomstrede, badet i det mangefarvede,
guddommelige Lys, og alt hvad der var hændt i
løbet af millioner af år, vældede op i mig.

Fra det øjeblik oplevede jeg, at intet var adskilt fra mit eget
Selv – alt er Ét. Jeg forsagede alle sindets begær og
blev ét med den universelle Moder (Amritaswarupananda, Puri 2010 s. 145-146).

Ud over disse bhajans bliver hvert kapitel indledt med et billede af Amma efterfulgt af et citat enten af Amma selv eller en af hendes meget nære tilhængere. Således kan billedet af hende indsat i en særlig tilbedende, tekstuel ramme også inspirere til tilbedelse af hende. Her kan det tilføjes, at der ved Ammas turneer rundt i verden også er muligt at købe billeder og dukker af Amma, som man kan tage med hjem, så de kan blive en del af en daglig dyrkelse af hende. En sidste vigtig pointe er, at biografien løbende henviser til hinduistisk mytologisk stof samt til de vigtigste helligskrifter såsom vedaerne, og at Ammas virke legitimeres og forklares med disse referencer. Intet er således tilfældigt, når det gælder Ammas virke på jorden. Alt er en del af en større 'guddommelig plan'. For eksempel bliver der henvist til vedaerne i forhold til det sted Amma er født – hvilken understreger stedets hellighed. Og at hun er født ind fiskekaste er heller ikke tilfældigt, da der i forordet, som har titlen 'Legenden', henvises til en myte om Shiva, der reinkarnerede sin søn Subramanya som en fisk, da han havde begået forskellige fejltrin. Forordet slutter af med at understrege, at det derfor ikke er så mærkeligt, at netop disse omgivelser bliver skueplads for et guddommeligt skuespil kaldet lila. Således ligger der implicit, at Amma er en guddommelig inkarnation, der optræder på jorden for at guide eller hjælpe menneskeheden.

De følgende 14 kapitler er en beskrivelse af hele Ammas livsforløb, hvor hver begivenhed kan forklare og understøtte, hvorfor hun er en guddommelig inkarnation. Biografen har altså en helt særlig mission med sin skildring af Ammas livsforløb, nemlig at overbevise læseren om, at Amma af i dag bør tilbedes, og at hendes lære bør

følges, da det gør verden bedre. Eller forklaret i hinduistiske termer, at sikre *dharma* ('moral, etik') i en verden truet af anti-dharmiske kræfter.

De 14 kapitler har følgende overskrifter: *Kap 1. Lige fra fødslen; kap 2. Den guddommelige tjener; kap. 3. Tårer til Krishna; kap 4. Den virkelige fløjte; kap. 5. For verdens vel; kap 6. Den guddommelige Moders barn; kap. 7. Trofaste venner; kap. 8. Blændende som en million sole; kap. 9. Sandhedens sværd; kap. 10. Den evige lyksaligheds Moder; kap. 11. De guddommelige manifestationer; kap. 12. De åndelige aspiranter; kap. 13. Amma som den åndelige mester; kap. 14. Ammas budskab.*

Som det tydeligt fremgår af overskrifterne, er biografien bygget op med et særligt mål for øje – det at begrunde, at Amma er en åndelig mester (dvs. en guru), som det præciseres i kap. 13, hvorfor det er værd at følge hendes budskab, som det fremstilles i kap. 14. De dele, som fremstilles i den biografiske historie om protagonisten Amma, vælges således ud og sættes ind i en religiøs/spirituel skabelon, så de kan begrunde protagonistens særlige status af i dag. Dette er et særkende for nutidige hagiografier.

Man kan også se et klart hagiografisk mønster igennem alle kapitlerne. I kapitel 1-5 bliver Ammas hårde tid som barn skildret, og hvor hun gerne igennem tilbedende sange bad guden Krishna om at hjælpe hende. I kapitel 6-9 bliver hendes begyndende anerkendelse af lokalsamfundet skildret, men ikke uden modgang og straf. Hendes særlige modstandere kaldes ikke kun skurke, men også rationalister. Og de prøver endog at dræbe hende, mens hun er i tempel, hvor hun velsigner og healer sin spirende tilhængerskare. Men han, som skulle dræbe hende, falder i stedet ned ved hendes fødder fuld af anger, da han bliver mødt af Ammas kærlige smil, lige i det øjeblik hvor han trak sin kniv for at dræbe hende (kap. 9.,174-175).

For at klare al den modgang, hun møder, og for at holde fast i sin mission om at frelse menneskeheden tager hun til stadighed tilflugt til guden Krishna og til gudinde Devi bl.a. igennem dyb meditation. At hun nu kan komme i kontakt med Krishna og Devi igennem meditation og ikke som tidligere via sange, skal vise, at hun har været igennem en proces fra en mere distant tilbedelse til en direkte kontakt med den guddommelige verden. Det betyder, at hun derved kan repræsentere eller inkarnere den transcendent kraft på jorden under meditation. Grundlaget for, at hun kan heale under sine darshans, er *bhava darshans* ('at være det guddommelige, når der udveksles blikke').

Særligt kapitel 9 fører til en hagiografisk vending, som skildres i kapitel 10-14. Hun bliver nu kaldt Amma og bliver almindeligt respekteret og får flere og flere tilhængere, som hun healer. Kapitel 10, som bærer overskriften "Den evige lyksaligheds Moder", indledes da også med et billede af en smilende Amma og med følgende indgangscitat:

Forstå altid, at Amma er allestedsnærværende. Hav tro på, At Ammas Selv og dit Selv er ét. Mine børn, det er muligt, at den mor, der fødte jer, tager sig af det, som har med dette liv at gøre – nu til dags er selv dette sjældent. Men Ammas mål er at vejlede således, at I kan nyde lyksalighed i alle jeres fremtidige liv (Mata Amritanandamayi, kap. 10, 183).

Således bliver der opfordret til en dyrkelse af Amma, at følge hendes vejledninger og at forstå at Amma, som er identisk med verdensaltet Brahman, er allestedsnærværende og i sidste ende også identisk med den enkeltes atman ('selv').

I de følgende kapitler bliver hendes status stadfæstet igennem flere eksempler: Hun fremstår som et lys, hun skaber frugtbarhed og hun healer alle, som kommer til hende. Rygtet om hende, som den hun i virkeligheden er – en guru og en devi, der som en Moder (Mata), tager sig af alle, som opsøger hende, udbredes. Dette lægger op til kapitel 14, som har overskriften “Ammas budskab”, hvor hendes lære fremstilles, og hvor det også forklares, hvorfor det kan være vigtigt at opsøge templer, at fremsige mantraer og udføre ritualer, samt at leve et forsvarligt etisk liv, hvor der tages vare på andre levende væsener.

HAGIOGRAFIENS FUNKTION OG FORFATTERENS ROLLE

Som nævnt i indledningen udgør en nutidig hagiografi, med en nulevende person som omdrejningspunkt, en helt særlig kilde til at forstå nutidig praksis. For det første udgør den et særligt tekstmateriale, som udover at kunne analyseres også kan bevares for eftertiden. Derudover kan den rejse rundt i en global verden og dermed danne baggrund for en lokaldyrkelse af hovedpersonen/protagonisten. Og ved etnografisk feltarbejde (deltagerobservation, kvalitative interviews o.l.) kan man, som jeg, der har undersøgt Ammatilhængere i og omkring hendes ashram i Kerala i Indien, i Mauritius og i Danmark, få et unikt indblik i forholdet imellem en hagiografisk tekst og ‘levet religion’ i den bredeste form. Dette inkluderer: a) en særlig praksis; b) en kropsliggørelse (*embodiment*) af religionen i form af fx særlige meditationer; c) materialitet i form af billeder og figurer af hende som dyrkes; d) en særlig og genkendelig æstetik, i form af den måde man opstiller et alter og smykker billederne af hende på; e) etik, hvor særligt Ammas budskaber om kærlighed og om at passe på naturen forsøges af blive efterlevet; og ikke mindst f) de særlige narrativer om hende, der deles blandt hende tilhængere og som binder dem sammen som gruppe. Her spiller hagiografien en særlig rolle som fælles hukommelse og som inspirationskilde til til de områder, som Ammerman (2021) nævner som fokuspunkter i ‘levet religion’.

Et sidste væsentligt element at inddrage for analysen er biografen swami Amritaswarupananda Puri. Han siges at være den første tilhænger eller discipel af Amma fra 1979 og blev indviet ti år senere i 1989 af Amma, der ved indvielsen gav ham sit nye betydningsbærende navn,¹² men også en ny titel som swami. Ved indvielsen skulle Amma have sagt følgende: ‘I dag er jeg glad, da jeg har kunne dedikere en søn til gavn for verden. Nu hvor han har fået swami/samnyasa-titlen, er han blevet verdens søn’.¹³

Hele hans omvendelses- eller nærmere vækkelseshistorie kan derfor være en ramme-fortælling, som andre Amma-tilhængere kan spejle sig i. Det gælder ikke mindst hans første møde med Amma, hans indvielse til bevægelsen, hvor han fik sit spirituelle

¹² Tidligere hed han Amritatma Chaitanya. I dag får alle Ammas tilhængere også et nyt betydningsbærende navn, når Amma mener, de er modne til en indvielse. De bliver på den måde en del af et særligt fællesskab.

¹³ (<https://divineindians.blogspot.com/2010/07/swami-amritaswarupananda-puri.html> (tilgået 2025-11-19)).

navn, men også hans efterfølgende virke og etiske levevis, hvor han lever op til Amma opfordring til at udføre altruistisk arbejde (*seva*).

I dag fungerer swami Amritaswarupananda Puri som næstformand for selve bevægelsen, Mata Amritanandamayi Math, han er præsident for Amrita Vishwa Vidya-peetham (Amrita Universitet, som ligger i Kerala), og han er også international præsident for AYUDH, den globale ungdomsafdeling hvis fokuspunkter for tiden handler om verdensfred og bæredygtig udvikling. Desuden er han også den bagvedliggende strateg i udbredelsen af bevægelsens lære. Netop det sidste er vigtigt i vurderingen af ham som biograf og kilde, men også til at begrunde, hvorfor Ammas biografien er en hagiografi. Det giver skildringen af hende en særlig vægt, når hendes budskaber skal udbredes.

KONKLUSION

Formålet med denne artikel har været at kvalificere hagiografien som en særlig vigtig tekstgenre indenfor religionsvidenskaben. Det gælder både til at forstå levet religion i historien og i nutiden, sådan som den opstår omkring en fremstilling af en given karismatisk person, protagonisten i hagiografien. I min optik er hovedformålet i en hagiografi ikke at skildre en persons liv så tæt på virkeligheden som muligt, men at begrunde, hvorfor denne person har en særlig tilknytning til den transcendent verden, så det danner basis for en dyrkelse af protagonisten, eller det protagonisten står for. Det betyder, at fremstillingen i en hagiografi er særligt selektiv, da enhver levnedsskrivelse skal begrunde budskabet (*emplotment*). Derfor har biografen eller biograferne i en hagiografisk fremstilling en helt særlig opgave, hvilket eksemplet med Amma biografien har kunne vise. Hagiografien skal ikke kun skildre en persons liv, som andre biografier forsøger at gøre mere eller mindre præcist – den skal også begrunde, at denne person har et særligt forhold til den transcendent verden. Det kan være lige fra at have fået tillagt særlige evner til at repræsentere, eller måske endog at være inkarnation af, en guddom eller en transcendent kraft. Men ikke nok med det skal en hagiografi også gerne danne basis for bestemte former for rituel tilbedelse, og den skal gerne beskrive særlige steder, hvor protagonisten har levet eller handlet, og som derfor får tillagt helt særlig betydning som kraftcentre. Hagiografier skal også gerne indeholde særlige etiske og moralske budskaber, og den skildrede hovedperson bliver ofte anset som en idealmodel til efterfølgelse. På den måde kan hagiografien danne basis for et helt særligt religiøst eller spirituelt fællesskab.

I min artikel skelner jeg imellem en historisk og en nutidig hagiografi, og for at understøtte mit ønske om at gøre hagiografien til en vigtig del af den religionsfænomnologiske redskabskasse har jeg valgt at mit eksempel skulle være fra Indien og med guru Mata Amritanandamayi Devi, som eksempel. Og jeg håber, at læseren er blevet overbevist om, at den biografisk skildring af hende indeholder alle de grundelementer, der skal til for at skabe et globalt religiøst/spirituelt fællesskab omkring hende som omdrejningspunkt.

LITTERATUR

Ammerman, Nancy T.

- 2021 *Studying Lived Religion: Contexts and Practices*. New York University Press.
<https://doi.org/10.18574/nyu/9781479804283.001.0001>

Amritaswarupananda, Puri

- 2003 *From Amma's Heart. Conversations with Amma*, Mata Amritanandamayi Mission Trust.
2008 *Ammachi: A Biography of Mata Amritanandamayi*, Mata Amritanandamayi Mission Trust.
2010 *Mata Amritanandamayi: A Biography* (oversat til dansk samme år). Mata Amritanandamayi Mission Trust.
2024 *Mata Amritanandamayi: A Biography (Life and Experiences of Devotees)*. Mata Amritanandamayi Mission Trust.

Bachrach, Emilia

- 2019 "Saints and Hagiography in Hinduism", in: *Oxford Bibliographies*, publiceret online og senest ændret d. 28.8.2019;
<https://www.researchgate.net/publication/335453876> (tilgået d. 2025-03-24).

Blastic, Michael W.

- 2011 "Francis and his hagiographical tradition," in: Michael Robson, ed., *Francis of Assisi – a Companion*, Cambridge University Press, 68-83.
<https://doi.org/10.1017/CCOL9780521760430.006>

Bowker, John, ed.

- 1997 *The Oxford Dictionary of World Religions*, Oxford University Press.

Boyer, Pascal

- 2001 *Religion Explained. The evolutionary origins of religious thought*, Basic Books.

Douglas, Mary

- 1993 *In the Wilderness. The Doctrine of Defilement in the Book of Numbers*, Sheffield Academic Press.

Engberg-Pedersen, Troels

- 2012 "Paulus og stoicismen", *Dansk Teologisk Tidsskrift*, 75. årg., 304-310.
<https://doi.org/10.7146/dtt.v75i4.105820>

Fibiger, Marianne Qvortrup

- 2017 "Śrī Mātā Amṛtānandamayī Devī: The Global Worship of an Indian Female Guru", in: Jørn Borup & Marianne Fibiger, eds., *Eastspirit: Transnational spirituality and religious circulation in East and West*, Brill, 80-99.
https://doi.org/10.1163/9789004350717_006

Fibiger, Marianne Qvortrup & Hans J. Lundager Jensen

- 2021 *Andre verdener. Indføring i religionshistorie og religionsfænomenologi*, Forlaget Univers.

Flood, Gavin

- 1996 *An introduction to Hinduism*, Cambridge University Press.

Gray, Christa

- 2020 "Hagiography". In *Oxford Classical Dictionary*, publiceret online 2020-03-31: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.8285> (tilgået 2025-03-24).
- Heimann, Mary
- 2017 "The Secularisation of St Francis of Assisi", in: *British Catholic History* 33 (3), publiceret online af Cambridge University Press, 401-420. <https://doi.org/10.1017/bch.2017.4> (tilgået 2025-03-30).
- Jensen, Hans J. Lundager
- 2021a "Sprog, tegn, tale og skrift", in: Marianne Qvortrup Fibiger, & Hans J. Lundager Jensen, eds., *Andre verdener. Indføring i religionshistorie og religionsfænomenologi*, Forlaget Univers, 87-124.
- 2021b *Religion og teologi i Det Gamle Testamente*, Eksistensen.
- Jensen, Tim, Mikael Rothstein & Jørgen Podemann Sørensen, eds.
- 2011 *Gyldendals Religionshistorie*, Gyldendal.
- Lipner, Julius
- 2010 *Hindus. Their religious beliefs and practices*, Routledge.
- McGuire, Meredith.
- 2008 *Lived Religion. Faith and Practice in Everyday Life*, Oxford University Press.
- Michaels, Axel.
- 2004 *Hinduism. Past and Present*, Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691234014>
- Possing, Birgitte
- 2015 *Ind i biografien*, Gyldendal.
- Richardson, Brian
- 2002 "Beyond Story and Discourse: Narrative Time in Postmodern and Nonmimetic Fiction", in: Brian Richardson, ed., *Narrative Dynamics: Essays on Time, Plot, Closure and Frames*, Ohio State University Press, 47-63.
- Singleton, Mark & Ellen Goldberg, eds.
- 2014 *Gurus of Modern Yoga*, Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199938704.001.0001>
- Sommerstein, Alan
- 2002 *Greek Drama and Dramatists*, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203424988>
- Strachey, Lytton
- 1918 *Eminent Victorians, Eminent Victorians: Cardinal Manning, Florence Nightingale, Dr Arnold, General Gordon*, Bloomsbury Books.
- Taylor, Anna
- 2012 "Hagiography and Early Medieval History", *Religion Compass* 7 (1), 1-14. <https://doi.org/10.1111/rec3.12023>
- Warrier, Maya
- 2014 "Online Bhakti in a Modern Guru Organization", in: Mark Singleton & Ellen Goldberg, eds., *Gurus of Modern Yoga*, Oxford University press, 308-326. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199938704.003.0015>
- White, David Gordon, ed.
- 2013 *Tantra in Practice*, Motilal Banarsidass.

White, Hayden

2020 "Historical Emplotment and the Problem of Truth in Historical Representation", in: Idem, ed., *Figural Realism: Studies in the Mimesis Effect*, Johns Hopkins University Press, 27-42.

Wuthnow, Robert

2020 *What Happens When We Practice Religion: Textures of Devotion in Everyday Life*, Princeton University Press.
<https://doi.org/10.23943/princeton/9780691198590.001.0001>

INTERNET-ARTIKLER OG -SIDER:

Amma biografi: <https://www.amritapuri.org/amma/life/krishna> (tilgået 2025-04-14)

Amma centre rundt i verden: <https://www.amritapuri.org/ashram/centers> (tilgået 2025-04-14)

Blog for Amma-tilhængere:

<https://divineindians.blogspot.com/2010/07/swami-amritaswarupananda-puri.html>
(tilgået 2025-11-19)

Helgen: <https://lex.dk/helgen>, af Jensen, Hans J. Lundager (tilgået 2025-04-06)

Kristeligt Dagblad, "Et kram kan gøre en forskel":

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/kan-et-kram-goere-en-forskel> (tilgået 2025-04-14)

*Marianne Qvortrup Fibiger, lektor, ph.d.
Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet*